

Beleidskader AI

5.1.2.e

5.1.2.e

2 augustus 2022

samenvatting

Dit beleidskader heeft als doel duidelijk te maken welke AI-werkzaamheden het CBS wel uitvoert en welke niet. Wat betreft het produceren van statistieken geven de bestaande kaders voldoende duidelijkheid. Dit geldt niet voor hulpvragen. Deze hulpvragen gaan met name over validiteit en betrouwbaarheid van algoritmes.

Onderstaande tabellen laten zien bij welk type hulpvragen in dit voorstel wel een rol is weggelegd voor het CBS en bij welke hulpvragen niet. Tevens laat het zien welke hulpvragen context-afhankelijk zijn wat betreft de rol van het CBS. Deze grijze gebieden worden verderop in het stuk toegelicht (zie 4.1 *Specifieke toelichting grijze gebieden en per gebied een voorstel om hiermee om te gaan*).

Tabel 1: Algemene hulpvragen

Tabel 2: Hulpvragen waarbij het CBS gevraagd wordt advies te geven over data als basis voor een model

Tabel 3: Hulpvragen waarbij het CBS gevraagd wordt advies te geven over het gebruik van een model

Tabel 4: Hulpvragen waarbij het CBS gevraagd wordt te beoordelen

Tabel 1: Algemene hulpvragen

Activiteit / rol	CBS-rol mogelijk	CBS-rol niet mogelijk	Grijs gebied
Bevorderen van statistiekgebruik door de overheid	X		
Adviseren bij datagedreven werken	X		
Adviseren over verbeteren controle op resultaten (kwaliteit/bias)			X

Tabel 2: Type hulpvraag waarbij het CBS gevraagd wordt advies te geven over data als basis voor een model

Activiteit / rol	CBS-rol mogelijk	CBS-rol niet mogelijk	Grijs gebied

Adviseren over kwaliteit input-data			X
Adviseren over data als basis voor een model voor statistisch gebruik	X		
Adviseren over data als basis voor een model voor administratief gebruik			X
Adviseren over data als basis voor een verklarend model voor statistisch gebruik	X		
Adviseren over data als basis voor een verklarend model voor administratief gebruik			X
Adviseren over data als basis voor een voorspellend model voor statistisch gebruik	X		
Adviseren over data als basis van een voorspellend model voor administratief gebruik			X

Tabel 3: Type hulpvraag waarbij het CBS gevraagd wordt advies te geven over het gebruik van een model

Activiteit / rol	CBS-rol mogelijk	CBS-rol niet mogelijk	Grijs gebied
Adviseren over een model voor statistisch gebruik	X		
Adviseren over een model voor administratief gebruik		X	
Adviseren over een verklarend model voor statistisch gebruik	X		
Adviseren over een verklarend model voor administratief gebruik		X	
Adviseren over een voorspellend model voor statistisch gebruik			X
Adviseren over een voorspellend model voor administratief gebruik		X	

Tabel 4: Type hulpvraag waarbij het CBS gevraagd wordt te beoordelen

Activiteit / rol	CBS-rol mogelijk	CBS-rol niet mogelijk	Grijs gebied
Beoordelen of data van het CBS correct gebruikt wordt in een model		X	
Datasets van overheidsorganisaties beoordelen op kwaliteit		X	
Data en algoritmes keuren op problematische bias		X	
Beoordelen of het juiste model wordt gebruikt		X	

trefwoorden Kunstmatige intelligentie, AI
bijlagen Bijlage 1: Projecten naast het (concept) AI beleidskader

1. Inleiding

AI maakt allang al onderdeel uit van ons dagelijks leven. Denk aan intelligente zoekmachines die snel de juiste informatie geven, of aan programma's die tekst kunnen vertalen. Andere voorbeelden van AI zijn algoritmes die aanbevelingen doen voor producten die aansluiten bij behoeftes. Maar wat is AI, wat zijn algoritmes, waarom is AI zo belangrijk voor het CBS?

Het gebruik van AI is niet zonder risico's. Door de complexiteit van modellen is het soms lastig te overzien wat de korte- en lange termijn gevolgen van algoritmen kunnen zijn. Tegelijkertijd zijn, bij verantwoordelijk gebruik, voordelen te behalen op het gebied van efficiëntie en kwaliteit bij datagedreven werken. AI kan worden toegepast in vrijwel alle domeinen en sectoren, daarom is het maatschappelijk en economisch potentieel groot. Voor het CBS zou het gebruik van AI mogelijk kunnen bijdragen aan het uitvoeren van de taken van het CBS.

Dit beleidskader richt zich op de risico's en de toepassing van AI en heeft als doel duidelijk te maken welke AI-projecten het CBS wel uitvoert en welke niet, en hoe het CBS AI inzet en kan inzetten.

2. Wat is AI en wat zijn algoritmes?

AI staat voor Artificial Intelligence, ook wel kunstmatige intelligentie. Er is geen algemeen geldige definitie van AI die consistent wordt gebruikt door alle belanghebbenden. In dit beleidskader wordt de omschrijving van AI door de Nederlandse AI Coalitie (NLAIC) gehanteerd: "Het vermogen van een systeem om externe gegevens correct te interpreteren, om te leren van deze gegevens, en om deze lessen te gebruiken om specifieke doelen en taken te verwezenlijken via flexibele aanpassing". Ook wel, software die in staat is om patronen te ontdekken in data en stapsgewijs te leren. Dit kan helpen om nieuwe informatie te halen uit grote hoeveelheden data.

Bij AI worden algoritmes, in de vorm van stukjes code, gebruikt om conclusies te trekken uit grote hoeveelheden data. Kort gezegd bestaat een algoritme uit een set instructies met een vaststaande volgorde, die worden ingezet voor het oplossen van een specifiek probleem. Om het probleem op te lossen, zet het algoritme inputdata om naar outputdata. Binnen AI wordt vaak gewerkt met voorspellende algoritmes en zelflerende algoritmes. Algoritmes zijn grofweg in te delen in twee categorieën: supervised algoritmes en unsupervised algoritmes.

Bij supervised algoritmes worden met labels aangegeven welke eigenschappen de data heeft, evenals eigenschappen waarop het algoritme wilt trainen. Bij unsupervised algoritmes moet het algoritme zelf op zoek naar deze eigenschappen.

Verschillende soorten algoritmes hebben een aantal gemeenschappelijke kenmerken. Deze kenmerken zijn inherent verbonden aan de mogelijkheden en de risico's die gepaard gaan met het gebruik van algoritmes. Deze risico's kunnen worden verminderd door bij het gebruik van AI verschillende voorwaarden te stellen. Hier wordt later in dit beleidskader op terug gekomen.

Kenmerken van algoritmes:

- Algoritmes zijn menselijke creaties;
- De inzet van technologie, en dus ook algoritmes, is niet neutraal
- Algoritmes kunnen complex zijn, zowel technologisch als contextueel

- Algoritmes kunnen ondoorzichtig zijn.

3. Wat doet het CBS al met AI en wat komt er op het CBS af?

Het CBS heeft langs verschillende lijnen te maken met AI. Denk hierbij aan:

- Het beschikbaar stellen van data die gebruikt kunnen worden als basis voor de ontwikkeling van algoritmes;
- Innovatie en onderzoek naar, en toepassing van, AI als hulpmiddel in het statistisch proces;
- Het produceren van statistieken over het gebruik van AI.

De afgelopen periode is het CBS extern zichtbaarder geworden op het terrein van AI o.a. door:

- Lid te worden van de Nederlandse AI Coalitie (NLAIC) en het strategieteam, en actief bij te dragen aan de bouwsteen mensgerichte AI;
- Het opstarten van een (high-level) kerngroep AI voor de overheid;
- Onderzoek te publiceren over algoritmegebruik binnen de overheid;
- Het project eerlijke algoritmes;
- Het publiceren van een position paper over AI.

Het CBS beschikt over diverse kaders waarin staat wat wel en niet gedaan kan worden binnen zijn wettelijke taak, de belangrijkste in dit verband zijn de CBS-wet en de MR en BR. Daarnaast zijn er zowel nationaal als internationaal verschillende kaders op het gebied van AI. Denk hierbij aan:

- De publicatie “toezicht op AI & Algoritmes” van de Autoriteit Persoonsgegevens, die een toezichtkader presenteert;
- Het “Strategisch Actieplan voor Artificiële Intelligentie” vanuit de Rijksoverheid, die de koers beschrijft die Nederland wil inzetten met betrekking tot AI;
- De conceptverordening Wet op de Artificiële Intelligente van de Europese Commissie, die kernregels voor AI biedt die op alle industrieën van toepassing zijn;
- AR kader;
- Het rapport “Opgave AI”, waarmee de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid reageert op de adviesaanvraag van de regering over de “impact van AI op publieke waarden”.

Deze kaders zijn erg strategisch en algemeen en richten zich minder op de toepassing van AI. Om deze reden is ervoor gekozen om de input voor dit beleidskader AI voornamelijk uit de bestaande interne kaders van het CBS te halen. Een additioneel kader, dat focust op de uitvoering van AI met als doel duidelijk te maken welke AI werkzaamheden het CBS wel uitvoert en welke niet, is daarom wenselijk.

Voor het maken van statistiek dient het CBS zich aan verschillende voorwaarden te houden. Zo dienen algoritmes controleerbaar en reproduceerbaar te zijn. Verder dient bias zo compleet mogelijk verwijderd te worden. Daarnaast mag het CBS niet actief zijn ten aanzien van administratief gebruik van data. Administratief gebruik van data is het gebruik van data om individuele personen of bedrijven te identificeren voor dienstverlening, opsporingsdoeleinden, schuldhulpverlening etc. De voorwaarden voor het maken van statistiek blijven van toepassing bij het gebruik van AI.

3.1 Hulpvragen AI

Naast de inzet van AI bij projecten om de taken van het CBS te kunnen uitvoeren, wordt de organisatie ook benaderd door overheidsorganisaties met hulpvragen. Deze hulpvragen gaan met name over validiteit en betrouwbaarheid van algoritmes. Voorbeelden van hulpvragen zijn:

- Zit er bias in de dataset?
- Wat is het beste algoritme om te gebruiken?
- Is het algoritme correct geïmplementeerd of hebben we te maken met overfitting?

Het CBS is terughoudend met het ingaan op deze hulpvragen omdat:

- Vragen soms betrekking hebben op modellen gericht op individuele dienstverlening (ook opsporing);
- Onduidelijk is of het tot de taak van het CBS behoort om overheden te helpen met onder meer het adviseren over de kwaliteit van datasets en de ontwikkeling en/of gebruik van algoritmes.

Om verschillende redenen kan het meerwaarde hebben indien het CBS ingaat op deze hulpvragen:

1. De maatschappelijke context maakt het belangrijk

- Voor een eerlijk en controleerbare overheid moet de informatie waarop keuzes worden gebaseerd open, consistent en objectief tot stand gekomen. Betrouwbare – feitelijke – informatie behoort tot het fundament van onze democratie. Het CBS dient als onafhankelijk nationaal statistisch instituut dit publiek belang.
- Veel overheidsorganisaties zijn voor de inzet van datagericht werken en toepassingen van AI nog vooral bezig met verkenningen. Maar de komende jaren zal AI door overheidsorganisaties meer en meer worden ingezet bij het aanpakken van maatschappelijke opgaven.
- De inzet van AI zal het gebruik van data binnen de overheid versnellen. Maar dit vraagt om spelregels en het beschermen van waarden. Hoe blijft de overheid controleerbaar en eerlijk? Ook het belang van privacy, en vooral de bescherming daarvan, groeit. Want data gaan altijd over burgers, ze ontstaan door het gedrag van mensen, ze zeggen wat over die mensen, ze kunnen van alles onthullen.
- Innovaties in datagestuurde werken en toepassing van AI stellen bovendien extra eisen aan de informatiehuishouding. Belangrijke voorwaarde is dat overheidsorganisaties hun data op orde maken (vindbaar, herbruikbaar door goede metadata etc. – zie FAIR¹). Dat vraagt vaak nog een flinke inspanning. Om data te kunnen delen moet de basis op orde zijn, maar ook zijn afspraken over gezamenlijke spelregels en definities nodig. Investeren in datakwaliteit en –standaarden vergt een lange termijn aanpak maar is cruciaal om data te kunnen delen ten behoeve van de beleidsvraagstukken van morgen.

2. De beantwoording van deze hulpvragen past bij het CBS als kennisinstelling

- Als kennisinstelling en lerende organisatie is het belangrijk om op de hoogte te zijn van de nieuwste technieken op het gebied van data en statistiek, en om hier ervaring mee op te doen. In het kader van continu verbeteren verkennen we de potentie van nieuwe technieken.
- Om de behoeften van onze gebruikers beter te begrijpen is het van belang dat we weten waar ze mee bezig zijn, en waar ze tegenaan lopen. Meedenken bij actuele vraagstukken is een efficiënte manier om dit te bereiken.

¹ Findable, Accessible, Interoperable, Reuseable)

3. Het CBS heeft de competenties om hieraan bij te dragen
 - Data staan altijd aan de basis van AI; algoritmes moeten getraind worden met data. Om een eerlijk algoritme te krijgen moet de trainingsdata representatief zijn. Met de data die het CBS in huis heeft kan daar meer inzicht in worden verkregen. Zo zou het CBS een gebruikte dataset naast de Nederlandse populatie kunnen leggen, om te zien of bepaalde groepen over- of ondervertegenwoordigd zijn. Of het CBS zou een representatieve synthetische dataset kunnen creëren, waarin onderliggende statistische patronen bewaard blijven, maar er geen risico meer is op onthulling van individuen. Dit illustreert hoe het CBS kan bijdragen aan het toepassen van eerlijke algoritmes door de overheid.
 - Het CBS beschikt over de kennis en competenties om eigen AI-modellen te trainen en te valideren. Deze kennis wordt ingezet om onze statistiek te verbeteren.
 - Daarbij is het voor de maatschappelijke acceptatie van het gebruik van AI door overheden wezenlijk dat algoritmes transparant zijn en uitlegbaar. Dat geldt ook voor de algoritmes die het CBS gebruikt en het CBS heeft inmiddels veel ervaring hoe dat te doen.

De vragen vanuit overheidsorganisaties vallen grofweg in twee categorieën: de vraag om een algoritme of data goed te keuren of de vraag om te adviseren bij de ontwikkeling van algoritmes. Om hulp te kunnen bieden is het nodig dat er gekaderd wordt welke hulpvragen het CBS wel wil beantwoorden, ook indien het wel kan en mag.

4. Afwegingen toepassing AI: Wat kan het CBS doen – en wat niet?

Om te bepalen of het CBS een rol kan spelen bij hulpvragen rondom AI zijn een aantal afwegingen van belang. Wordt het CBS gevraagd te adviseren of te beoordelen? Wordt er hulp gevraagd voor input op de data of op het algoritme? En wat is de insteek van het algoritme? Wordt het algoritme ingezet voor statistische of administratieve doeleinden?

Naast eerder genoemde voorwaarden die gelden voor het maken van statistiek, zitten er aan het gebruik van AI nog meer voorwaarden. AI zal door het CBS alleen ingezet worden om het statistiek maken te bevorderen (bijvoorbeeld wanneer het leidt tot tijd- of kostenbesparing, nauwkeurigere output of minder regeldruk bij de berichtgevers).

Grofweg spelen er drie soorten aspecten een rol in de hulpvragen aan het CBS. Hieronder volgen de drie aspecten en de uitleg hoe het CBS hiermee om kan gaan.

- Adviserende rol van CBS vs. beoordelende rol van CBS

Het CBS kan bij veel hulpvragen een rol spelen door te adviseren of mee te kijken. Het CBS kijkt vanuit haar ervaring mee en waarschuwt voor eventuele risico's. Het CBS zal echter nooit af- of goedkeuren, een waardeoordeel geven of een keurmerk afgeven. Beoordelen zal het CBS dus niet doen.

- Data vs. algoritmes

Data vormt de basis van algoritmes en is tevens de kracht van het CBS. Grote kwaliteitssprongen zijn mogelijk door de input-data op te schonen. Bij het maken van statistiek controleert het CBS altijd eerst de ruwe data op consistentie en logica, vervolgens wordt de data omgevormd tot statistiek. Ten slotte worden uitkomsten kritisch bekeken door meerdere statistisch onderzoekers en worden

‘verdachte’ uitkomsten verder onderzocht. Waar nodig, wordt teruggegaan naar stap 1, het controleren van de ruwe data. Dit intensieve proces van kwaliteitscontrole is direct toepasbaar op de inzet van data ten behoeve van algoritmes. Het CBS denkt graag mee met organisaties hoe zij de kwaliteitscontrole kunnen optimaliseren. Direct advies zal het CBS voornamelijk geven op de input-data.

- Typen algoritmes (individueel vs. groepen, voorspellend vs. verklarend)

Het CBS produceert statistiek. De data van CBS mag nooit worden gebruikt voor opsporing, individuele dienstverlening of ander administratief gebruik. Daarnaast maakt het CBS geen prognoses (met uitzondering van de bevolkingsprognose). De vraag is dan ook of het onder de CBS taak valt om te adviseren over voorspellende of individueel gerichte algoritmes. Zo ja, op welke aspecten dan.

In de tabellen hieronder worden een aantal specifieke activiteiten/rollen vermeld en wordt een voorstel gedaan hoe daarmee om te gaan. Toelichting op de bijbehorende afwegingen, met name over de grijze gebieden, staat onder de tabellen. Tevens wordt er een voorstel gedaan voor de werkwijze wanneer er een hulpvraag in het grijze gebied valt.

Tabel 3: Algemene hulpvragen

Activiteit / rol	CBS-rol mogelijk	CBS-rol niet mogelijk	Grijs gebied
Bevorderen van statistiekgebruik door de overheid	X		
Adviseren bij datagedreven werken	X		
Adviseren over verbeteren controle op resultaten (kwaliteit/bias)			X ¹

Tabel 4: Type hulpvraag waarbij het CBS gevraagd wordt advies te geven over data als basis voor een model

Activiteit / rol	CBS-rol mogelijk	CBS-rol niet mogelijk	Grijs gebied
Adviseren over kwaliteit input-data			X ²
Adviseren over data als basis voor een model voor statistisch gebruik	X		
Adviseren over data als basis voor een model voor administratief gebruik			X ³
Adviseren over data als basis voor een verklarend model voor statistisch gebruik	X		
Adviseren over data als basis voor een verklarend model voor administratief gebruik			X ⁴
Adviseren over data als basis voor een voorspellend model voor statistisch gebruik	X		
Adviseren over data als basis van een voorspellend model voor administratief gebruik			X ⁵

Tabel 3: Type hulpvraag waarbij het CBS gevraagd wordt advies te geven over het gebruik van een model

Activiteit / rol	CBS-rol mogelijk	CBS-rol niet mogelijk	Grijs gebied
------------------	------------------	-----------------------	--------------

Adviseren over een model voor statistisch gebruik	X		
Adviseren over een model voor administratief gebruik		X	
Adviseren over een verklarend model voor statistisch gebruik	X		
Adviseren over een verklarend model voor administratief gebruik		X	
Adviseren over een voorspellend model voor statistisch gebruik			X ⁶
Adviseren over een voorspellend model voor administratief gebruik		X	

Tabel 4: Type hulpvraag waarbij het CBS gevraagd wordt te beoordelen

Activiteit / rol	CBS-rol mogelijk	CBS-rol niet mogelijk	Grijs gebied
Beoordelen of data van het CBS correct gebruikt wordt in een model		X	
Datasets van overheidsorganisaties beoordelen op kwaliteit		X	
Data en algoritmes keuren op problematische bias		X	
Beoordelen of het juiste model wordt gebruikt		X	

4.1 Specifieke toelichting grijze gebieden en per gebied een voorstel om hiermee om te gaan

1: Adviseren over verbeteren controle op resultaten (kwaliteit/bias)

De valkuil bij dit type hulpvragen ligt in de verantwoordelijkheden van het CBS. Het CBS kan hulp bieden bij dit type hulpvragen wanneer duidelijk is gecommuniceerd dat het CBS geen verantwoordelijkheid draagt voor de kwaliteit van de resultaten.

Voorgestelde werkwijze:

Beperk hulp tot het adviseren aan de voorkant (op bijvoorbeeld het kwaliteitsplan en de bewustwording van kwaliteit) en daarbij verleen dus geen hulp met betrekking tot de kwaliteitscontrole op resultaten.

2: Adviseren over kwaliteit input-data

Advies over de kwaliteit van input-data kan door het CBS alleen worden gegeven indien het past binnen de wettelijke taak van het CBS.

Voorgestelde werkwijze:

Bepaal per hulpvraag over de kwaliteit van input-data of dit past binnen de wettelijke taak van het CBS.

3: Adviseren over data als basis voor een model voor administratief gebruik

4: Adviseren over data als basis voor een verklarend model voor administratief gebruik

5: Adviseren over data als basis van een voorspellend model voor administratief gebruik

Naast de wettelijke taak van verrichten van statistisch onderzoek van overheidswege ten behoeve van praktijk, beleid en wetenschap heeft het CBS ook de wettelijke taak van het bevorderen van

statische informatievoorziening van overheidswege. Valkuil bij deze hulpvraag en ander hulpvragen met betrekking tot administratief gebruik is, dat adviseren over data als basis voor een model in het kader van het bevorderen van statistische informatievoorziening is toegestaan. Echter, mag het CBS niet actief zijn ten aanzien van administratief gebruik van data. Niet altijd is bij een hulpvraag over data direct duidelijk dat deze ingezet gaat worden in een model voor administratief gebruik.

Voorgestelde werkwijze:

Maak per hulpvraag een zorgvuldige afweging of deze onder de noemer bevorderen van statische informatievoorziening valt, waarbij politieke, juridische, strategische, operationele en ethische aspecten meegewogen moeten worden. Geef bij dit type hulpvragen uitsluitend advies over de data en specifiek niet over de inzet van deze data. Betrek altijd de ethische commissie en CSB-J voor advies wanneer een hulpvraag over data als basis voor een model voor administratief gebruik gesteld wordt. Zorg ervoor dat de reden van de hulpvraag duidelijk gedefinieerd wordt en bepaal of het CBS een afgebakend statistisch product kan afleveren dat los staat van verder gebruik.

6: Adviseren over een voorspellend model voor statistisch gebruik

Voorspellen behoort niet tot de kerncompetenties van het CBS. De vraag is of het CBS wil ingaan op hulpvragen waarbij advies is gevraagd op een voorspellend model op groepsniveau. De valkuil bij dit type hulpvragen is dat een model, ondanks de intentie om ingezet te worden op groepsniveau, altijd toegepast kan worden op individueel niveau. Het advies is om goed met de hulp vragende partij af te stemmen tot waar in het proces het CBS een rol speelt en wat deze rol precies is. Wanneer de betrokkenheid van het CBS beperkt blijft tot technische ondersteuning bij het gebruik en de verwerking van data, is het wellicht denkbaar dat het CBS ingaat op deze hulpvragen. Daarnaast speelt het een rol of de gevraagde hulp van het CBS nodig is voor een overheidsorganisatie om te voldoen aan een overheidstaak.

Deze rol wordt ook gevraagd van het CBS in het project risicofactoren armoede in bijlage 1.1. Bij dit project is ervoor gekozen niet in te gaan op deze rol, en de rol van CBS slechts te beperken tot adviseren over een verklarend model voor statistisch gebruik.

Voorgestelde werkwijze:

Laat de rol van het CBS bij dit type hulpvragen grijs blijven en bepaal per hulpvraag of het wenselijk is dat CBS hierin een rol speelt. Win hierbij advies in van de ethische commissie en neem hierin de volgende aspecten mee:

- Sluit de hulpvraag aan bij een kerntaak van het CBS? Oftewel, is het nodig voor een overheidstaak en past het binnen de thema's waaraan het CBS werkt?
- Is de hulp van het CBS nodig om als overheidsorganisatie te voldoen aan een overheidstaak?
- Bevat het vraagstuk een stevige statistische component?

4.2 ***Aanvullende algemene afwegingen die meegenomen dienen te worden bij ingaan op hulpvragen omtrent AI of eigen gebruik van AI door het CBS***

- Wat voegt het gebruik van AI toe ten opzichte van reguliere statistische methoden? (bijvoorbeeld, leidt het tot tijdbesparing, nauwkeurige output of minder regeldruk bij berichtgevers?)
- Is er ook een marktpartij die deze hulpvraag kan beantwoorden?
- Wordt AI ingezet als middel of als doel?

- Van wie komt de vraag? Komt de vraag vanuit een overheidspartij waarmee we een langdurige samenwerking hebben lopen, en met wie we samen kunnen innoveren/kennis ontwikkelen ter verbetering van statistische informatievoorziening?

5. Aanbevelingen

- Rond projecten die buiten dit kader vallen af en breidt deze niet uit.
- Evalueer dit kader, inclusief voorgestelde werkwijze bij de grijze gebieden, in Q2 2023.

Bijlage 1: Projecten naast het (concept) AI beleidskader

Om het (concept) AI beleidskader te toetsen, zijn er meerdere projecten waarbij het CBS een rol heeft gespeeld naast het beleidskader gelegd. Het betreft de volgende projecten:

1. Risicofactoren armoede
2. Eerlijke algoritmen
3. COA

Hieronder volgt per project welke rol het CBS (volgens de tabel in het beleidskader) heeft vervuld.

1.1 Risicofactoren armoede

Rol van het CBS bij de volgende hulpvraag:

Adviseren over een verklarend model voor statistisch gebruik	X		
--	---	--	--

Rol die gaandeweg in het project van het CBS verlangd werd:

Adviseren over een voorspellend model voor statistisch gebruik			X
--	--	--	---

In dit project heeft het CBS met eigen data een algoritme ontwikkeld om risicofactoren van armoede te identificeren.

Grijs gebied:

Het CBS heeft het voorspellende verklarende model ontwikkeld met als doel risicofactoren van armoede te identificeren. Deze risicofactoren kunnen ingezet worden bij schulden- en armoedepreventie, het in beeld krijgen van stille armoede en de ontwikkeling van een proces voor vroegsignalering.

De gemeente Amsterdam heeft aangegeven dat zij graag het algoritme willen inzetten om op huishoudniveau / individueel niveau personen te identificeren die risico lopen op armoede. Op dit moment wordt de data en het algoritme niet gedeeld en is dit dus niet mogelijk. Het CBS houdt dit af omdat voorspellen geen kerntaak van het CBS is.

1.2 Eerlijke algoritmen

Rol van het CBS bij de volgende hulpvraag:

Bevorderen van statistiekgebruik door de overheid	X		
---	---	--	--

Dit project stond in het teken van onderzoek doen en kennis delen. In dit project droeg het CBS bij aan twee producten:

1. Ontwikkeling van een fair trade methode met hulp van CBS-data.
2. Ontwikkeling van een eerlijke algoritmen startkit inclusief experimenteel dashboard wat bewust algoritmegebruik bevordert en oneerlijkheid/inzichtelijk maakt. Bij dit dashboard was het CBS alleen verantwoordelijk voor de technische richtlijnen.

1.3 COA - Review input-data Geomatch model

Rol van het CBS bij de volgende hulpvragen:

Adviseren over kwaliteit input-data			X
Adviseren over data als basis van een voorspellend model voor administratief gebruik			X

In dit project doen COA en IPL onderzoek naar de mogelijkheid en effectiviteit van een model dat COA-medewerkers ondersteunt bij de toewijzing van statushouders aan woonregio's. COA heeft het CBS gevraagd mee te kijken bij de input-data van het model, en risico's te signaleren wat betreft potentiële bias. De rol die het CBS concreet heeft is het adviseren over het verbeteren van de kwaliteit van de input-data. Dit advies is echter onderdeel van het adviseren in een geval van een voorspellend model (administratief gebruik/ individueel gebruik).

Binnen het adviseren over het verbeteren van de kwaliteit van de input data doet het CBS geen definitieve uitspraken over of de data en controles voldoende betrouwbaar zijn, en controleert zij ook niet achteraf of de overwegingen overgenomen zijn. Wel wordt er bijgedragen aan de bewustwording van betrouwbare data en signalering van potentiële risico's vooraf.

De vraag die eerder in het beleidskader al ter sprake kwam, maar ook hier terugkomt is:
Gaat het CBS in op hulpvragen met betrekking tot het adviseren over de kwaliteit van input-data indien zij weet dat deze data ingezet gaat worden in een model voor administratief gebruik/individueel gebruik?

Verder speelt in deze casus ook de volgende vraag:

Opereert het CBS in dit project niet op het terrein van marktpartijen? Oftewel, hoe zit het met de MR/ BR?

In dit project is hierover de volgende afweging gemaakt:

Het model is deels op data van het CBS gebouwd en binnen de microdata-omgeving van het CBS ontwikkeld. Gezien de kennis over de data die als input diende voor het model, was het een CBS een logische partij om naar de data te kijken en te adviseren over de kwaliteit van de input-data.